

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ НАДАННЯ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЯКІСТЬ ПИТНОЇ ВОДИ

Постановка проблеми. Відкритість є невід'ємною ознакою, що характерна для демократичної держави. У свою чергу, в Україні, яка має демократичний режим правління, не в усіх сферах суспільного життя можна безперешкодно одержати від органів державної влади інформацію про стан підпорядкованої їм галузі.

Екологічна інформація є однією із важливих функцій держави. Серед нескінченної низки екологічних проблем України відзначимо незадовільний стан питної води. Інформацію про це негативне явище ми можемо знайти на шпальтах газет, наукових журналів, в інтернеті. Однак одержання споживачами своєчасної інформації щодо якості питної води безпосередньо від компетентних органів державної влади на сьогодні є проблематичним.

У науковій сфері до загроз інформаційної безпеки відносять: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; комп'ютерну злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємни-

цю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації [1, с. 56].

На наш погляд, основними джерелами загрози інформаційної безпеки людини (споживача) у галузі питного водопостачання є надмірна закритість влади від народу та ігнорування компетентними органами державної влади виконання завдання щодо надання інформації про якість питної води.

У подальшому запропоновані пропозиції у цій роботі щодо усунення перешкод у одержанні споживачами інформації про якість питної води можуть стати об'єктами наукових досліджень та практичної діяльності органів виконавчої влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо інформаційної безпеки та надання інформації державними органами досліджуються вченими багатьох галузей наук, а саме: права, державного управління,

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

соціології, психології, політології тощо. Зокрема, відзначимо праці І. Арістової, К. Беякова, Н. Волошиної, К. Галинської, С. Єсімова, А. Марущака, В. Остроухова, М. Пахніна, В. Пилипчука, Є. Скулиша, О. Шпортюка та інших. Проте аспект інформації у сфері питного водопостачання в колі вітчизняних науковців залишається без належної уваги.

Метою статті є дослідження організаційно-правового забезпечення інформаційної безпеки у частині надання органами державної влади інформації про якісні показники питної води.

Виклад основного матеріалу. У міру розвитку інформаційних технологій правове забезпечення інформаційної безпеки, що являє собою стан захищеності збалансованих інтересів особистості, суспільства і держави в інформаційній сфері від внутрішніх і зовнішніх загроз, набуває практично першорядного значення [2, с. 53].

6 липня 1999 року Верховною Радою України було ратифіковано Конвенцію про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля [3]. Відповідно до ст. 1 цієї Конвенції з метою сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливого для її здоров'я та добробуту, кожна зі Сторін гарантує права на доступ до інформації, що стосується навколишнього середовища [4].

Інформаційна безпека щодо якості питної води забезпечується

цілою низкою вітчизняних нормативно-правових джерел, що були розроблені відповідно до вимог зазначеної вище Конвенції, а також вже діяли на території України до її ратифікації. Положення деяких з них наведемо нижче.

Не можемо залишити поза увагою конституційні положення, якими кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля. При цьому, на нашу думку, щоб підкреслити вагомість доступності для кожного такої інформації законодавець в досліджуваній ст. 50 Конституції України [5] відзначив окремим положенням, що така *інформація ніким не може бути за-секречена*.

Положення ст. 10 Закону України «Про інформацію» [6] серед видів інформації за змістом визначають екологічну інформацію. У свою чергу, у ст. 13 викладений її зміст, а саме: інформація про стан довкілля (екологічна інформація) – відомості та/або дані про: стан складових довкілля та його компоненти...; фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля... Стаття 21 регламентує інформацію із обмеженим доступом. Варто відзначити, що в ній у частині викладу положень, які визначають види інформації, що не можуть бути віднесені до обмежених доступом, першим підпунктом визначена інформація про стан довкілля. Це є виразом розуміння парламентом залежності життя людини від різних чинників у довкіллі та можливості попередити чи зменшити їх вплив на її здоров'я

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

шляхом безперешкодного одержання екологічної інформації.

У ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [7] законодавець визначив розпорядників інформації та прирівняв до них суб'єктів господарювання, які володіють інформацією про стан довкілля, та зобов'язав їх оприлюднювати і надавати за запитами вказану інформацію.

Наступним джерелом, що потребує особливого аналізу, є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [8]. Так, у пункті є ст. 9 визначено право кожного громадянина України на вільний доступ до інформації про стан навколишнього природного середовища (екологічна інформація) та вільне отримання, використання, поширення та зберігання такої інформації за винятком обмежень, встановлених законом. Зазначене право забезпечується створенням та функціонуванням мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації (пункт є ст. 10). Управління охороною навколишнього природного середовища полягає у здійсненні в цій галузі низки функцій, серед яких визначено інформування (ч. 1 ст. 16). Стаття 25 регламентує інформацію про стан навколишнього природного середовища (екологічну інформацію) як будь-яку інформацію в письмовій, аудіовізуальній, електронній чи іншій матеріальній формі. Частина 2 ст. 25-1 визначає шляхи здійснення екологічного інформаційного забезпечення органами державної влади

та органами місцевого самоврядування в межах їх повноважень, серед яких відзначимо: підготовку центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, і подання на розгляд Верховної Ради України щорічної Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні, а після її розгляду – опублікування окремим виданням та розміщення в системі Інтернет; забезпечення вільного доступу до екологічної інформації, яка не становить державної таємниці й міститься у списках, реєстрах, архівах та інших джерелах.

Викладені вище положення закріплюють право громадян на екологічну інформацію, визначають механізм його реалізації та покладені в основу низки законодавчих актів України щодо якості питної води. Так, їх дослідження надало можливість виявити положення ст. 22 Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» [9], які визначають право споживачів питної води на одержання в установленому порядку повної, достовірної, своєчасної інформації про її якість.

Відповідно до положень ст. 9 цього закону кожному споживачеві питної води державою гарантується право вільного доступу до інформації про її якість, що свідчить про конкретизацію в спеціальному нормотворчому акті положень ст. 50 Конституції України та пункту є ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

У статті 9 Закону України «Про питну воду та питне водопостачання» прописано, що з цією метою центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері житлово-комунального господарства, щороку готує і оприлюднює в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, Національну доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні, забезпечує заінтересовані органи державної влади, громадські організації, підприємства, установи, організації та громадян інформацією про випадки і причини забруднення питної води. Це положення по своїй суті подібне положенням ч. 2 ст. 25-1 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Відзначимо, що порядок розробки Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні визначений Постановою Кабінету Міністрів України «Про забезпечення підготовки Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні» від 7 лютого 1992 року № 61 [10]. Згідно з пунктом 1 для її підготовки Кабінет Міністрів України постановляє утворити комісію у складі сімнадцяти посадових осіб різних органів. З часу внесення в досліджувану Постанову останніх змін минуло шістнадцять років, протягом яких низка органів державної влади була ліквідована, реорганізована чи змінила назву. Відповідно, на сьогодні Постанова зобов'язує брати участь у підготовці Національної доповіді певну кількість органів, які фактично відсутні. Строк її подання у Верховну

Раду України встановлено щорічно до 1 липня (пункт 2 Постанови).

29 квітня 2004 року Постановою Кабінету Міністрів України № 576 було затверджено Порядок підготовки та оприлюднення Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні [11], відповідно до якого до її підготовки залучаються центральні органи виконавчої влади, державні колегіальні органи, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, органи місцевого самоврядування, які надають інформацію з визначених питань. При цьому відзначимо, що центральними органами виконавчої влади призначені: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство екології та природних ресурсів України; Міністерство аграрної політики та продовольства України; Міністерство оборони України; Міністерство інфраструктури України; Міністерство енергетики та вугільної промисловості України; Державне агентство водних ресурсів України; Державна служба геології та надр України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій.

Варто наголосити, що відповідно до Порядку оприлюднення досліджуваної Національної доповіді здійснюється в листопаді на офіційному веб-сайті Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Враховуючи досліджені вище нормативно-правові положення, можна впевнено стверджувати, що в нашій державі право споживачів питної води на одержання інформації про її якість не лише достатньо законодавчо закріплене, а й ще забезпечене чітким організаційно-правовим механізмом його реалізації. Проте, на жаль, сучасна практика свідчить про часткову декларативність правового закріплення цього механізму, а відповідно і самого права.

Дослідження офіційного веб-сайту спеціального органу виконавчої влади в галузі охорони довкілля – Міністерства екології та природних ресурсів України [12] – дозволило виявити Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні за 1999–2007, 2009–2014 роки. При цьому необхідно підкреслити, що доповідь 2013 року, розміщена на сайті, є проектом; доповідь 2014 року була підписана до друку лише 7 липня 2016 року; доповідь 2015 року має тільки структуру.

Дослідження веб-сайту Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [13] надало можливість виявити Національні доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні за 2009–2012 роки; проект доповіді за 2013 рік; за 2014 рік відсутня будь-яка інформація; за 2015 рік форму для підготовки доповіді для ОДА. Окрім того, на нашу думку, навіть за умови щорічного оприлюднення Національної доповіді в листопаді, як того вимагає Порядок, на веб-сайті

Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України не можна назвати такою інформацією своєчасною та, головне, доступною. Необхідно зважати на те, що більшість зі споживачів питної води взагалі не обізнані, що законодавством передбачена така доповідь і відповідно не шукатимуть її на веб-сайті Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Окрім того, частина споживачів, а це насамперед люди похилого віку, не володіють знаннями з комп'ютерних технологій та не мають доступу до інтернету.

Варто підкреслити, що відсутність у населення досліджуваної інформації автоматично порушує демократичний режим нашої держави. Розвиток України повинен здійснюватися в руслі переходу до інформаційного суспільства, що в контексті інформаційної політики, на думку М. Пахніна, буде означати визнання презумпції відкритості інформації для громадян і захист їх інформаційних прав [14, с. 91].

У свою чергу, О. Шпортько зазначає, що найважливішою умовою існування демократії є публічність політики, тобто гласність і відкритість будь-якої політичної дії. Громадяни мають право знати про дії та наміри політичних сил, органів державної влади. Вони повинні впливати на процеси створення і реалізації законів, якість роботи державного апарату, рівень освіченості та громадянської самосвідомості політиків, які приймають політичні рішення [15, с. 91].

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

Варто наголосити, що аналіз Національних доповідей про стан навколишнього природного середовища в Україні за 2012–2014 роки надав можливість виявити в них положення щодо якості питної води та її впливу на здоров'я населення. Враховуючи те, що за 2012 рік була складена і Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання відбулося дублювання відповідних положень, а в деяких випадках виявлено протиріччя між ними. З метою уникнення цих негативних явищ органи державної влади, у повноваження яких входить забезпечення права громадян в інформаційній сфері, повинні продумати доречність викладення у майбутньому інформації щодо якості питної води у Національній доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні.

Висновки. Діяльність аналізованих органів є безперервним процесом, що не повинен зупинятися та потребує негайного удосконалення.

Проведене дослідження надало можливість здійснити висновки та запропонувати наступні шляхи покращення організаційно-правового забезпечення інформаційної безпеки у сфері надання органами державної влади інформації про якість питної води:

– по-перше, сьогодні відповідно до чинного законодавства щорічний виклад інформації про якість питної води повинен здійснюватися одночасно в двох національних доповідях, що є зайвим та викликає нерациональне використання праці держслужбовців компетентних дер-

жавних органів, дублювання певних інформаційних положень та їх розбіжності. На наш погляд, викладати досліджувану інформацію необхідно виключно керуючись нормами Порядку підготовки та оприлюднення Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України 29 квітня 2004 року;

– по-друге, останніми роками компетентні органи у сфері надання інформації про якість питної води ігнорують виконання законодавчо визначених вимог щодо щорічної підготовки та оприлюднення Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні. Зазначене повинно стати підставою для посилення відповідальності держслужбовців низки компетентних органів;

– по-третє, Порядок підготовки та оприлюднення Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні визначає єдиним шляхом її оприлюднення – розміщення в листопаді на офіційному веб-сайті Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Зазначене, вважаємо, не можна визначити доступною інформацією. У зв'язку з цим, на наш погляд, необхідно доповнити Порядок обов'язковістю щорічного оприлюднення Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні на веб-сайтах усіх органів, що задіяні до її розробки,

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

провідних телеканалів та офіційних засобах масової інформації;

– по-четверте, вважаємо, що основні ознаки (рисни) інформації про якість питної води (доступність, повнота, достовірність, своєчасність) не-

обхідно доповнити ясністю (оформлення інформації у зрозумілій та чітко визначеній формі), а також достатністю (інформація повинна бути глибокою та всебічною).

Список використаних джерел

1 Волошина Н. М. Поняття «безпека інформації» та «інформаційна безпека» в сучасному науковому просторі / Н. М. Волошина // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. – 2010. – № 2. – С. 53–56.

2 Єсімов С. С. Формування єдиного інформаційного простору в діяльності державних органів України / С. С. Єсімов // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2015. – № 813. – С. 48–53.

3 Закон України «Про ратифікацію Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» від 6 липня 1999 р. № 832-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 34. – Ст. 296.

4 Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля від 25 червня 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_015.

5 Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

6 Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. № 2657-12 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

7 Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.

8 Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

9 Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» від 10 січня 2002 р. № 2918-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 16. – Ст. 112.

10 Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення підготовки Національної доповіді про стан навколишнього природного середовища в Україні» від 7 лютого 1992 р. № 61 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/61-92-p>.

11 Порядок підготовки та оприлюднення Національної доповіді про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 р. № 576 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/576-2004-p>.

12 Офіційний веб-сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/dopovidi/nacdopovidi>, <http://www.menr.gov.ua/dopovidi>.

13 Офіційний веб-сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zkhk/teplovodopostachannya-ta-vodovidvedennya/natsionalna-dopovid/>.

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

14 Пахнін М. Л. Принципи, завдання та інструменти державної інформаційної політики України в сучасних умовах / М. Л. Пахнін // Теорія та практика державного управління. – Вип. 3 (46). – С. 87–95.

15 Шпортко О. Поле публічної політики / О. Шпортко // Політичний менеджмент. – 2010. – № 5 (44). – С. 90–95.

Рецензенти:

кандидат юридичних наук
М. Бурдоносова,
кандидат юридичних наук
В. Ткаченко

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы, связанные с исследованием организационно-правового обеспечения информационной безопасности в сфере предоставления органами государственной власти информации о качестве питьевой воды. Предложены пути их совершенствования.

Ключевые слова: информация, информационная безопасность, органы государственной власти, качество питьевой воды, права потребителей.

Abstract: The issues related to investigation the organizational and legal support of information security in the sphere of provision by public authorities information about the drinking water quality were discussed in the article. There were offered the ways of their improvement.

Key words: information, information security, public authorities, the drinking water quality, the rights of consumers.